

Kabul Tarihi:13.10.2015
Yayın Tarihi:20.10.2015

TÜRK EDEBİYATI'NDA 'MELÂL'E ÂŞINA' BİR ÖN SÖZ ÖRNEĞİ: İSAK FERERA'NIN "ÂŞINA SESLER MUKADDİMESİ"

Abdulkhakim TUĞLUK*

Melâli anlamayan nesle âşına değiliz. (Ahmet Haşim)

Öz

İsak Ferera, Türk toplumunun ve Türk Edebiyatı'nın çalkantılı olduğu bir dönemde yaşamış ve Servet-i Fünûn edebiyatı çevresinde şiirler kaleme almış bir şahsiyettir. İsak Ferera, döneminden sonraki siyasi ve edebi koşullar da dikkate alındığında, büyük ölçüde unutulmuş ve en azından yakın tarihe kadar popüler edebiyatta ve resmi edebiyat tarihlerinde kendisine pek yer bulamamıştır. Onun 'Âşına Sesler' adını taşıyan şiir kitabı, başta Servet-i Fünûn şiir estetiğini yansıtıyor olması ve azınlık toplumundan bir şâirin sesini Türkçe olarak estetik bir biçimde ifade etmesi açısından önem arz etmektedir. İsak Ferera bu mukaddimede şairlik serüvenini ve şiir yazma kaygısını ifade ederken hem estetik ölçütlerini ortaya koyar hem de dönemin siyasi olaylarının edebi yaşamı üzerindeki etkisini belirtir. Bu çalışmada İsak Ferera'nın Âşına Sesler adlı eserindeki Mukaddime'den yola çıkılarak poetik ve biyografik bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsak Ferera, Âşına Sesler, Mukaddime, Servet-i Fünûn, Melâl

A SAMPLE OF FOREWORD 'FAMILIAR WITH TEDIUM' IN TURKISH LITERATURE: ISAK FERERA'S "PRELIMINARY OF ÂŞINA SESLER"

Abstract

Isak Ferera is a person who lived in a period when Turkish society and literature were unsteady and wrote poems in frame of Servet-i Fünun. In case of considering literal and politic conditions after his term, Isak Ferera has been forgotten to a great extent, at least in popular literature and formal history of literature till recent history. His book named as 'Âşına Sesler' is important as regard to reflecting the poem esthetics of Servet-i Fünûn and expressing the sound of a poet from minority society of Turkish esthetically. This work is important as regard to its preliminary also. In this preliminary, meanwhile Isak Ferera expresses his adventure of poesy apprehension of writing poem, he also reveals his esthetic criterion and at the same time indicates the influence of political events on the literal life. In this study it is aimed to evaluate biographically and poetically based on Preliminary of Isak Ferera's "Âşına Sesler".

Key Words: Isak Ferera, Âşına Sesler, Preliminary, Servet-i Fünun.

* Arş. Gör. Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
atugluk@dicle.edu.tr

Giriş

Edebiyat alanında olduğu kadar, sosyal, siyasal, kültürel ve tarihî vb. birçok alana ait eserde *mukaddime*, *ön söz*, *giriş*, *takdîm*, *ihbar*, *takrîz*, *kârî'e*, gibi başlıklar taşıyan eserlerin ilk kısımlarının büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bir metnin niyetini, kimi zaman çerçevesini ve sonrasında metnin ipuçlarını veren bu tür yazılar metinden hariç tutulmadıkları gibi müelliflerini bir sorumluluk altına da alırlar. Dolayısıyla metin başlarındaki giriş nevinden yazıların, yazarın imzası olarak kabul edilmesi ve yazarın kimliğini yansıtan bir cüzdân vazifesi görmesi bu metin parçalarının önemini arttırmaktadır. Tıpkı giriş yazıları gibi *hâtîme*, *son söz yerine*, *sonuç*, *itmâm ederken*, *bitirirken*, *temmet* gibi metin sonu yazıları da tıpkı metin başı yazıları gibi dikkate değer metin parçalarıdır. Metni iki kutup arasına alan bu tür yazılar, içeriği tahdît etmek veya okura doğrudan bir müdahale niyetinden çok, yazarın metin öncesi ve sonrasındaki serencâmını dile getiren ve bu bâbda bazı soru işaretlerine cevap niteliğinde olan şahsî kanaatlerden müteşekkil bir hüviyet taşımaktadır.

İsak Ferera (1877-1933)

İsak Ferera, Osmanlı Yahudi cemaatinin edebi anlamdaki değerlerinden biri olup Türkçe şiirler yazan ve Servet-i Fünûn şiir estetiğini eserlerinde yansıtan önemli bir isimdir. Yurtdışına hukuk eğitimi için gönderilen İsak Ferera, (Gençoğlu, 2015) devletin çeşitli kademelerinde memûriyet görevinde bulunmuştur.

Ferera, şiirlerinde Türkçe'nin dil yapısına uygunluk bakımından önemli şiirler kaleme almış ve Servet-i Fünûn şiir dilindeki ortak ahengi yakalayabilmiştir. Babası Haham olan Ferera, kendisi gibi Yahudi cemaatine mensup bulunan Avram Naon ile birlikte gazete ve dergi yazılarıyla ön plana çıkmış ve verdiği eserlerle Türk Edebiyatı'nda Tevfik Fikret'in izinden gittiği belirtilen¹ bir şair olarak edebiyat tarihlerindeki yerini almıştır.

İsak Ferera, yazdığı şiirler dolayısı ile azınlık edebiyatı literatüründe başarılı bir usta kalem olarak ön plana çıkmış, önemli bir Türk şair kadar verimli eserler vermiş ve dönemin edebi ekolüne uygun bir söylem geliştirebilmiştir. İsak Ferera ile Avram Naon'u ateşli birer Türkleştirme taraftarı sayan Strauss (2003: 55), söz konusu duruma işaret eder.

Mukaddime'nin Önemi ve Çerçevesi

İsak Ferera'nın şiir kitabı olan *Âşina Sesler*'in başında yer alan Mukaddime, 10 sayfadan müteşekkil kısa bir giriş yazısıdır. Mukaddime dil özellikleri bakımından Servet-i Fünûn edebiyatının lügavî ağırlığını taşımamakla birlikte genel itibarıyla şiirsel bir ses tonuyla yazılmıştır.

¹ Oğuz Karakartal, Avram Naon ve İsak Ferera hakkında detaylı bir çalışma hazırlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Oğuz KARAKARTAL, Tevfik Fikret'İN İZİNDE İKİ ŞAIR AVRAM NAON VE İSAK FERERA, Eren Yayınları, 2006 İstanbul.

Türk Edebiyatı'nda 'Melâl'e Âşina' Bir Ön Söz Örneği: İsak Ferera'nın "Âşina Sesler Mukaddimesi"

Âşina Sesler Mukaddime'si, üslûp ve muhteva açısından belirgin nitelikler taşımaktadır. Bu Mukaddime yazarının niyetinin ve sanatının oluş sürecinin bildirilmesi açısından dikkate değerdir. Öte yandan Mukaddime'de kullanılan sanatlı ve bir nevi şâirâne söylem, okurun esere başlamadan önce şâirle bütünleşmesini, diğer bir ifade ile söylemek gerekirse şâirle empati kurmasını sağlamaktadır. Ayrıca Âşina Sesler'in Mukaddimesi'nde müellifin etki altında olduğu isim ve durumları açıkça ifade etmesi ve kendisini şiir yazmaya sevk eden sebepleri tabii bir surette vermesi de bu bölümün çerçevesini eserdeki şiirlerle denkleştirme yolunda önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Okurun yazarın kimliğini ve edebî endişelerini algıladığı bu Mukaddime, kısa fakat edebî anlamda önemli değerler barındıran hem bir tenkit hem de deneme yazısı olarak kabul edilebilir.

*Âşina Sesler Mukaddimesi'*ni önemli ve ayrıcalıklı kılan hususları özetle üç başlık altında değerlendirilebilir:

1- Müellifin Ruh Halini Yansıtması:

Mukaddime'de müellifin içinde bulunduğu durum ve edebî koşullar yansıtılırken olabildiğince açık ve samimi ifadeler kullanılmış ve şâirin hissiyatı samimi bir şekilde dile getirilmiştir. Söz gelimi müellif şiir yazmaya başlamadan önceki ahvaline dair şu ifadeyi kullanarak hâlet-i rûhiyesini haber vermektedir: *Rûhum bir âteş-i hummâ içinde hüviyetim bir seyyâle-i sevdâ ile lebrîz.* Hatta müellif Mukaddime'nin ilk satırlarında eksilteli bir şiirsel ifade ile içinde bulunduğu kararsız ve melankolik durumu daha net biçimde ortaya koyar:

Severim hüsne müncezib ebeden, bir marîzâne ihtisâs ile ben...

Aslında Mukaddime'nin genel itibariyle müellifin hâlet-i rûhiyesini anlamaya yardımcı olacak bir malzeme ile binâ edildiği görülmektedir. Mukaddime genel olarak incelendiğinde müellifin bu tür ipuçlarını vermede oldukça cömert davrandığını söylemek mümkündür. Çünkü mukaddimeler tür olarak her şeyden önce yazarın okura bir adım daha yaklaştığı, onlarla karşılıklı konuşurcasına davrandığı metinlerdir.

2- Dönemin Edebi Cereyanlarını ve Müellif'in Poetik Yönünü Yansıtması:

*Âşina Sesler'*in müellifi, Mukaddime'de İsmail Safa Bey (1867-1901)'den çokça etkilendiğini ve onun te'sirini daima hissettiğini dile getirir. İsmail Safa Bey'in İsak Ferera'yı şairlik noktasında ciddi derecede teşvik ettiği ve onu övdüğü Mukaddime'de dile getirilmektedir. Buna mukabil İsak Ferera, İsmail Safa Bey ile ilgili şu ifadeleri sarf etmektedir: *Safâ Bey'in kalp ve rûhumda ebedîyyen silinmez bir makâm-ı ihtirâmı var.*

Diğer taraftan dönemin matbûat âlemindeki problemlerin sanat ve edebiyata olan etkisi de Mukaddime'de açıkça ifade edilmektedir. Özellikle şiirlerinin Matbûat Müdüriyeti tarafından kısıtlanarak yayınlanması isteğine hayıflanılan ve izin alındıktan sonra

mecmûasını gören İsak Ferera, hayretini şu sözlerle ifade eder: *Fakat Yâ Rabbim!.. Mecnû'a kolu, kanadı kesilmiş, tanınmayacak bir hale gelmişti.*

İsak Ferera'nın Mukaddime'de dile getirdiği şekliyle şiir ve sanata olan meclûbiyetinin fitrî olduğu ve şiire karşı kendisinde önlenemez bir yakınlık bulunduğu görülmektedir. Müellif, şiir yazmamayı kendisi için neredeyse imkânsız görmektedir: *Kaç defa böyle aşk ve şi'ye vedâ etmeğe ahd ü peymân ettim! Kaç defa bende bu müferret ihtisâsı vücûda getiren Hâlık-ı mükevvenâta karşı isyân eyledim! Eyvâh ben tabiatte hassas mahlûklar hakîkaten bedbaht olmağa mahkûm...*

Yukarıdaki örnek ve mukaddimedeki benzer ifadeler dikkate alındığında, müellif İsak Ferera'nın poetik duruşunun merkez noktası de ortaya çıkmış oluyor. Müellif, melâl eksenli bir tavır sergilerken şiirlerinde de bu tavra münasip başlıklar ve imajlar kullanmaktadır. Servet-i Fünûn şiirinin önemli hususiyetlerinden olan içe kapanıklık, melankolik anlatım, buhran ve tıkanmışlık hissi Âşina Sesler müellifinin mukaddimesinde kendisini belli etmektedir. İsak Ferera Mukaddime'de kullandığı üslûp ve kelime tercihlerindeki tasarruf itibarıyla melâl ruhunu bünyesinde hissettiren bir duruş sergilemektedir. Burada şu noktayı da ifade etmek de yarar vardır. Âşina Sesler eseri *Meşrutiyetten Evvel* ve *Meşrutiyetten Sonra* olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. *Meşrutiyetten Sonra* bölümündeki şiirlerde vatan ve askerlik teması sosyo-politik mevzular şiirlerin başlığını oluştururken, (Fecr-i Hürriyet, Menfâ'ya Doğru, Avrupa Feylesoflarına, Duhter-i Vatan, Asker, Nefer vb.) *Meşrutiyetten Evvel* kısmındaki şiirler çoğunlukla Servet-i Fünûn estetiğine uygun düşen başlıklarla biçimlendirilmiştir (Ebedi Dakikalar, Gurûbdan Sonra, Şehâb, İstiğrâk-ı Şâirâne, Levhâ-i Hayat, Elvâh-ı Şitâ, Mağdüre-i Hayat, Enîn-i Acz², Tefelsüf, Kalb-i Şâir, Medfen-i Hâtirat, Hayât-ı Terânedâr vb.).³ Eserin *Meşrutiyetten Sonra* kısmı hacim bakımından küçük olmakla birlikte şairin asıl poetik duruşunu gösteren kısım *Meşrutiyetten Evvel* bölümüdür. Müellifin Mukaddime'de şair ve şiir üstüne yaptığı mülâhazalara uygun olarak *Meşrutiyetten Evvel* bölümünde pek çok şiire yer verdiği görülmektedir.

3- Dönemin Siyaset-Sanat İlişisine Dair İpuçları Vermesi:

Müellifin Mukaddime'de dönemin siyasi şartlarıyla doğru orantılı olarak şiir yazma konusunu ilişkilendirmesi ve bir çeşit siyasi mesaj vererek, bulunduğu çizgiyi okurlarına aktarması net olarak fark edilir. Müellifin özellikle sansürle ilgili kısımlarda açık sözlü olduğu görülmektedir. Nitekim dönemin matbûat müdürü Hıfzî Bey'in İsak Ferera'yı yazdıklarına dikkat etmesi yönünde uyardığı şu cümle, Mukaddime'de şairin zafer cümlesi olarak yer almaktadır: "*Ferera*

² Tevfik Fiket'in Enîn-i Gam şiiriyle olan münasebeti dikkat çekicidir.

³ Âşina Sesler'deki birçok şiir başlığının Tevfik Fikret'in Rübâb-ı Şikestesindeki şiirlerle ciddi benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

Türk Edebiyatı'nda 'Melâl'e Âşına' Bir Ön Söz Örneği: İsak Ferera'nın "Âşına Sesler Mukaddimesi"

Efendi! Hâlisâne tavsiye ederim, zamânın bir parça icâbâtına riâyet ediniz..." İsak Ferera, bu cümleyi Mukaddime'ye alarak bir bakıma sansüre karşı olan tavrını eseriyle göstermek ister gibidir. Müellif kendisine uyarı mahiyetinde olan *zamânın icâbâtı* ibaresini Mukaddime'nin 4 farklı yerinde daha ve hayıflanmış bir şekilde zikrederek bu sözden duyduğu rahatsızlığı vurgular. Benzer şekilde müellifin Sultan Abdulhamîd'e olan düşmanlığı da Mukaddime'nin satırlarına serpiştirilmiştir. Şâir, Mukaddime'nin sonuna doğru şâirlik heyecanının artmasını ve yaşadığı inkılâbı Sultan Abdulhamîd'in tahttan indirilmesine bağlar: "*Devr-i Hamîdiye'nin mâziye iltihâk ettiğini i'lân eden topların tarraka-i velvedârı a'mâk-ı rûhumda derin akisler peydâ etti.. Bilâ-ihyâr lisân ve kalemim harekete geldi. O sükût-u mu'cizden silkindi.*" Görüldüğü üzere müellifin dönemin siyasi çalkantıları ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik İsak Ferera'nın şiir sanatı ile tahttan indirilen sultan Abdulhamîd arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kuracak denli bağlantı kurması dönemin birtakım entelektüel problemlerini daha da berraklaştırması açısından önemlidir.

Sonuç

İsak Ferera tarafından kaleme alınan '*Âşına Sesler*' isimli şiir kitabı, hem şiirlerdeki Servet-i Fünûn tarzını yansıtmaya özelliğinden hem de Mukaddime'deki önemli anekdotlardan dolayı dikkate değer bir metin özelliği taşımaktadır. Eserin başındaki Mukaddime, şâirin samimi ifadelerini yansıtırken, Yahudi bir şâirin Türkçe'yi kullanma becerisini Servet-i Fünûn gibi zor ve önemli literatür bilgisi gerektiren bir alanda ustalıkla göstermesi bakımından ayrıca üzerinde durulmasını gerektirmektedir. Bu Mukaddime, kısa olmakla birlikte şâirin niyetini, kaygı ve umudunu açık bir şekilde aktardığı küçük bir itirafnâme özelliği de sergilemektedir.

KAYNAKÇA

İsak Ferera, *Âşına Sesler*, Kanaat Kütüphanesi, 1330 İstanbul.

GENÇOĞLU, Mustafa, Sultan II. Abdulhamid'in Yurtdışı Eğitim Politikası, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Temmuz 2014 Sayı 4/2, s. 33-73.

KARAKARTAL, Oğuz, Tefik Fikret'in İzinde İki Şair Avram Naon ve İsak Ferera, Eren Yayınları, 2006 İstanbul.

STRAUSS, Johann. "Who Read What in the Ottoman Empire (19th-20th centuries)?" *Middle Eastern Literatures* 6.1 (2003): 39-76.

EK:

MUKADDİME’NİN TAM METNİ

Mukaddime

Zevk-i selîmi ve hüsn-ü tabîati az çok inkişâf etmiş olanlarda şiir ve hüsne meclûbiyet tabîidir. Fakat gariptir, hayâtım şiir ve hüsnden mahrûm bir üryânî-i mukassî içinde geçtiği halde bendeki meclûbiyet-i şâirâne öyle zannediyorum ki tabîiliği çoktan geçmiş, bayağı bir incizâb-ı marîzâne derecesini bulmuştur. Severim hüsne müncezib ebeden bir marîzâne ihtisâs ile ben...

Daha Türkçe şiir yazacak kadar lisan-ı lisân-ı mezkûrdeki mâlûmâtım tevessü’ etmediği ve fenn-i arûza bîgâne olduğum zamanlarda mahzâ kelâm mevzûndaki aheng-i tabîi sevkiyle nesri kendimce şiir kalıbına sokarak ve son kelimelerde kâfiyeye riâyet ederek bende sun’î bir zevk-i şiir tevlîdine çalıştığımı ve bundan pek mahzûz olduğumu tahattur ederim. Daha o zamandan fitratımdaki aşk-ı hüsn tezâhür etmek için türlü türlü bahaneler arıyor, ve nihâyet en muvâfık ve en tabîi kisve olarak gâze-i şiire bürünerek arz-ı çehre-i ibtisâm ediyordu.

Hayâtımın henüz on yedinci baharında yani mevcûdiyetin şiir ve hayâle, aşk ve hüsne en çok müsâid bir devresinde bulunuyordum...

Rûhum bir âteş-i hummâ içinde hüviyetim bir seyyâle-i sevdâ ile lebrîz. Hayâtın keskin ve müfteris tırnakları, daha o sâfiyet-i nev-civâniyi yırtmamış, şiir ve şebâb bütün şiddetiyle hüküm-fermâ olmakta bulunmuştu. İnsan sevdiği şeyin kâbilse efrâdını teksîr ve kalp ve rûhunun hâriçte birer timsâli olan o şeyleri bûselere gark etmek ve hülâsa temâyülât ve maneviyâtına mâdiyet-i hayâtiyye vermek sûretiyle güya bir mevcûdiyet-i hakîkîye bahş etmek ister. İşte sevişen iki rûhun imtizâcından vücûda gelen tıfl-ı muhabbet o hakîkatin en büyük şâhidir. Fakat gâye-i hayâl ile hakîkat arasındaki tezâd gibi o güzel ve sevimli evlâd-ı maneviye ile kağıda aks eden siyah timsâlleri arasında ne büyük fark var!

Fi’l-hakîka fitratımdaki meclûbiyet-i bedîfiyye nispetinde güzel ve mûnis olmalarına i’tinâ ettiğim müvelvât-ı şî’riyem hiçbir zaman tahassüsât-ı bedîfiye-i rûhiyemin bir ma’kes-i sâdık’ul-beyânı olamadı. Mübâlağa etmeyerek diyebilirim ki his ve tahayyül ettiğim güzelliklerin velev bir cüz-i kalîli âsâr-ı şî’riyemde temessül etse şiirlerim dünyanın en güzel, en rûh-nevâz mahsûlât-ı fikriyesinden olurdu.

Gâhi rübâb-ı kalbimi dinler, ve nâ-ümîd

Tesbite nevha-kâri-i şiven-fezâsını

Cehd eylerim fakat şerer-i ihtisâsını

Kâdir mi zabta hâme-i bî-hiss ü muncemid

Evet, kalemim hiçbir zaman tercümân-ı infi’âlâtım olmadı... İhtimâl bunda lisânın mâder-zâd olmaması medhaldârdır.

*Türk Edebiyatı'nda 'Melâl'e Âşına' Bir Ön Söz Örneği: İsak
Ferera'nın "Âşına Sesler Mukaddimesi"*

Vâkı'â Üstâd-ı muhterem merhûm İsmâil Safâ Bey'in hatt-ı destiyle muharrer olmak itibâriyle dâimâ hız-ı cân ettiğim şu sözleri bendeniz için tâziyâne-i teşvîk olmaktan hâlî kalmadı. "Türkçedeki noksanlarınızdan bahs ediyorsunuz, hayır azîzim, bil'akis sinninize, kavmiyetinize ve tahsîlinize nispeten şu lisânın şi'rinde gösterdiğiniz iktidâr, hakîkaten erbâbını îcâb edecek derecededir."..

Bu kabîl-i temdihâtın on sekiz yaşında bir gencin hayâtında ne büyük bir saâdet teşkîl edeceğini şi'r ile tevaggulu olanların kâffesi takdîr eder sanırım.

Edebiyât-ı cedîdemizin mâbihi'l-iftihârı sîmâlarından olan merhûm Safâ Bey'in manzûmelerini okurken hâl ve tavrında tecessüm eden belâgât-ı şâirâne beni gittikçe perî-i şi're teshîr etti. İsmail Safâ Bey'in nâgehâni gaybûbeti hayâtımın meş'ûm bir vak'ası oldu. Üstâd-ı muhterem o zaman esbâbını istiknâh edemediğimiz bir hikmet-i siyâsiyeye mebnî Sinop'a nefîy olmuştu. Çok geçmeden gaybûbet-i ebedîyesi haberi geldi. Safâ Bey'in kalb ve rûhumda ebedîyyen silinmez bir makâm-ı ihtirâmı var.

Heyhât, gün geçtikçe devr-i meş'ûm-u Hamîdî bütün nuhûset ve şeâmetiyle kendini gösteriyordu. Artık şiirlerimin matbûatta intişârı büyük mânialara uğramaya başladı. Zamânın matbûât müdürü Hıfzı Bey'in her darbesiyle zehir akıtan kırmızı kalemi bî-rahmâne âsâr-ı şi'riyemi târumâr ederken kalbimin en derin tabakâtına nüfûz etmiş bir süngü darbesi soğukluğunu his ediyordum.

Sanki hakîkatten bî-haber, saf kalbimden böyle kırmızı damlalar aktıkça hüviyetimin parçalandığı, vahşî ve müfteris tırnakların samîm-i ruhuma nüfûz ettiği te'sîriyle günlerce kıvranırdım.

Hıfzî Bey'in kana susamış kalemi icrâ-yı tahrîbât ettikçe bendeki kâbiliyet-i velûdiyye kudurtucu bir mezbûliyyetle âsârını gösterdi. Yâ Rabbim! Gafletin bu derecesi nasıl olur? Zamânın îcâbâtından Hıfzîlerin, Hamîdlerin siyâsî hikmetlerinden bir şeyi anlamayan on sekiz yaşında bir gencin küstahlığını tasavvur ediniz. Aşk ve şi're veda' ser-levhâlı şi'rim Hıfzî Bey'i büsbütün kudurttu. Şi'rin bir yerindeki şu kıt'ayı safvet-i kalbiyeme tercümân olmak itibâriyle pîş-i teemmülünüze arz ederim.

El-hazer i'tilâya meyl etme

O semâvî lisânını kimse

Anlamaz, dinlemez o tatlı sese

Hiç manâ veren bulunmaz ki...

Artık matbûât müdürü taşkınlığın bu derecesine tahammül edemezdi. Bir gün Ma'lûmât Matbaası müdürü Tâhir Bey'in odasında tesâdüfen Hıfzî Bey'le karşılaştık. Tâhir Bey, "işte şi'rleri nazar-ı dikkatinizi celb eden Ferera Efendi" dedi. Kâhir bir nazar ok gibi ciğerime saplandı. Bilâ-ihiyâr gözlerim yere düştü. Hıfzî Bey'in şu sözlerini hiç unutamayacağım. "Ferera Efendi! Hâlisâne tavsiye ederim, zamânın bir parça îcâbâtına riâyet ediniz..." Aynı zamanda tehdîd ile

memzûc bir ma'nâ-yı hulûsu ve teveccühü ihtivâ eden şu ihtârından dolayı teşekkür ederek ayrıldım...

Zamanın icâbâtı!.. Ne demek? Kendi kendime buna bir ma'nâ veremiyordum. Ben yaşında bir çocuğun sânihât-ı fikrîyesi nasıl ve kimi rencide edebilirdi? Âh o ulvî gaflet!.. Çok geçmeden daha ne kadar zâlim ve bî-âmân hakikatler öğrenecektim!.. Zamânın icâbâtı!.. Hayâta daima gülgün bir mâhiyet vermek isteyen birisinde bu kadar derin hikmetleri ihtivâ eden karanlık ve esrârengîz sözlere felsefî bir ma'nâ vermek ne kadar müşkil!.. Artık bin müşkilâtle evrâk-ı havâdiste intişâr eden âsârımı mecmû'a sûretinde neşr etmek zamânı hulûl ettiğini anlıyordum.. Onları mahv ve nisyândan kurtarmak ve Ma'ârif Nezâreti ruhsat-nâmesiyle tab' ettirmek benim için ne mukâvemetsiz bir ihtiyâç olmuştu!.. Bir seneyi mütecâviz bir devr-i medîd-i intizârdan sonra Ma'ârif Nezâreti'nden matlûb ruhsat-nâme elde edildi. Fakat Yâ Rabbim!.. Mecmûa kolu, kanadı kesilmiş, tanınmayacak bir hale gelmişti.

Şu hey'etiyle matbûâtın cellâd-ı bî-âmânı Hıfzî Bey'in nazar-ı tetkîkinden geçen mecmû'anın ne hâle getirildiğini takdir etmek güç bir şey olmaz sanırım. Kâşki muahharan yaptıkları gibi o zamandan kitâbı ihrâk-ı bi'n-nâra mahkûm etseler!.. Zavallılar: Onlar bu insafsız darbeleriyle parçalanmış eser-i evrâkından birer birer cüdâ düşmüş nevnihâl gibi zayıf ve nâtüvân bünyesiyle zaten mahkûm-u zevâl zannediyorlardı. Fakat hasta ve müteverrim de olsa kendi zâde-i tab'ından ayrılmak zilletini hangi peder ihtiyâr eder? Doğrusu ben kendimde bu cesâreti bulamadım. Eser "Ebr-i Bahâr" unvânı altında hakîkaten acınacak bir nehâfet-i marîzâne ile sâha-i intişâra atıldı..

Fakat Hıfzî Bey kemîn-i fırsatta bekliyor, akûr u müfteris bir yırtıcı kuş gibi tırnaklarını uzatmış, şikârı üzerine saldırmağa müheyâ bir vaziyette... Bir gün ale's-seher matbûât müdüriyeti müfettişlerinden ve zamânın en rezîl sîmalarından "Kâmil" nâmında bir denî-i hunhârın matbaada arz-ı çehre-i nuhûset ettiği görüldü. Zâten mecrûh ve şikeste-bâl olan o kebûter-i bî-mecâl ta'me-i dendân-ı iftirâs oldu. Başım sanki kayalara çarpmış gibi sersem sersem matbûât müdüriyetine koştum. Ağladım, zırladım, bir aralık intihâr kelimesini bile fırlattım.. Fakat heyhât! Taş gibi katı yürekleri acındırmak şöyle dursun, istihzâ ile karışık kaba tehdîdlerden başka bir nazra-i merhamet celb edemedim. Bu yoldaki teessürâtıma tercümân olarak merhameten tavassutta bulunan Şûrâ-yı Devlet Mahkeme-i Temyîz âzâsından Mahmûd Nedîm Paşa'ya Hıfzî Bey'in cevâbı şundan ibâret oldu.. "İsak Ferera Efendiye tarafımdan söyleyin.. Nice Eflâtunlar var ki ihtiyâr-ı sükût etmek kendileri için yegâne çâre-i selâmet biliyorlar. Artık eser te'lîf ve neşri hülyâlarından vazgeçseler haklarında daha hayırlı olur."

Zamânın icâbâtı.. İşte bütün huşûniyetle en kerfih ve menfûr çehresiyle arz-ı didâr etti.. Müstakbele i'timâd eden, hayâtı şî'r ve hüsn sahnelerinin te'âkubundan ibâret canlı bir sinematoğraf zanneden yirmi yaşında bir gencin bundan acı bundan elîm sukût-u ma'nevîsi, inkisâr-ı hayâli tasavvur olunabilir mi?.. Ve bu elîm sukûtun aks-i te'sîri olarak iştiğâlât-ı şî'riyeye karşı bir hiss-i nedâmetle mütehasıs olmak kâbil mi?..

*Türk Edebiyatı'nda 'Melâl'e Âşına' Bir Ön Söz Örneği: İsak
Ferera'nın "Âşına Sesler Mukaddimesi"*

Bir müddet zevk-i ma'nevî-i şî'rden mehcûr, rûhsuz ve lezzetsiz bir hayât geçirdim. Sanki perî-i şî're muğber bir yübûset-i hayâl içinde yaşadım. Zamân zamân mâzîye doğru mütehasırâne bir nazar...

İbtîlâ-yı şî'rden vazgeçmedi hâlâ gönül
İktihâmı bence müşküldür bu derd-i san'atın..

Sonra tabî'ata karşı feryâd ve isyân...

Her biri bir ejder-i derd-âferînidir senin
Kalmadı â'sâb-ı bîmârımda şevk-i rü'yetin

Bir aralık mâzî bütün şiddet-i hâtırâtıyla dimâğa savlet ediyor. Rakîk, hasta bir şekvâ-yı tazallüm, tâ samîm-i rûhdan yükselerek kalemin ucuna geliyor.

Şî'r iken heyhât şî'r-i zinde-i rûhum benim
Düşmen-i bîdâdı oldum âh o rûy-ı şefkatin!..

Kaç defa böyle aşk ve şî're vedâ etmeğe ahd ü peymân ettim! Kaç defa bende bu müfrit ihtisâsı vücûda getiren Hâlık-ı mükevvenâta karşı isyân eyledim! Eyvâh ben, tabîatta hassas mahlûklar hakîkaten bedbaht olmağa mahkûm... Artık tâlî'-i nâ-sâz mütevâli darbeleriyle beni mevcûdiyyet-i hakîkiyyeden pek haşîn bir suverinde haberdâr etti. Zamânın îcâbâtı... ne demek olduğunu pek acı bir sûrette gördüm...

Vaktiyle hayâta karşı beslediğim lâ-yetezelzel i'timâd ve muhabbet yerine gayr-i kâbil-i imhâ bir merâret ve meyûsiyet kâim oldu... Senelerce sükût ettim. Fakat bu sükût ne kadar müz'ic, ne kadar elîm idi!..

Devr-i Hamîdiye'nin mâzîye iltihâk ettiğini ilân eden topların tarraka-i velveledârı a'mâk-ı rûhumda derin akisler peydâ etti.. Bilâ-ihitiyâr lisân ve kalemim harekete geldi. O sükût-u mu'accez silkindi. Ve bir şetâret-i ma'sûmâne ile terânezen olmağa başladı.

Yıllarca bir sükût-ı mu'accez içinde biz
Beklerdik infilâkını bir subh-ı tal'atın!..
Yeldâ-yı intizârda bî-hâb ü müşmeiz,
Dinlerdik ihtizâzını samt-ı tabîatın...

Ve işte bu meserret-i şevk-â-şevkin te'sîriyle eski samt ü sükût yerine bir cûşiş-i feyyâz kâim oldu. Ahrâr-ı Ümmete Hitâb, Menfâya Doğru, Fecr-i Hürriyet, Duhter-i Vatan, Altun Kafes, Cum'a 14 Temmuz gibi şiirler o galeyânlı evân-ı mes'ûdenin sânihât-ı feyyâzânesi olarak vücûda geldi... Denilebilir ki memleketin âfâk-ı mukadderâtında beliren inkılâb-ı mes'ûd benim de rûh ve zihniyetimde bir inkılâb-ı hayra masdar oldu. Artık devr-i Hamîdiyenin beli bükülmüş bir nihâl-i şikestesini değil efkâr ve manevîyâta bir küşâyış bahşeden devr-i huçeste-i hürriyetin mes'ûd ve bahtiyâr bir şâiri, ser-bülend ve ser-efrâz bir insân olmuştum.

Abdulkakim TUĞLUK

2 Mart sene 1330

İsak Ferera.

düşbed